

издавач ЛОМ / Београд • за издавача / опрема Флавио Ригонат
штампа Caligraph / Београд • тираж 500 • Београд / 2026.

ISBN 978-86-7958-427-4

ВИКТОР ПЕЉЕВИН
GENERATION 'Т'

РОМАН

превела с руског
Наталија Ненезић

Л О М
БЕОГРАД / ММХХVI

наслов оригинала

Виктор Пелевин

GENERATION 'П'

© Victor Pelevin, 1999

уредник издања / лектор

Флавио Ригонат

GENERATION 'П'

успомени на средњу класу

Све робне марке које се помињу у тексту припадају њиховим цењеним власницима, и сва су права заштићена. Називи роба и имена политичара не односе се на стварне производе са тржишта, већ представљају само пројекције елемената тржишно-политичког информативног простора, које су принудно индуковане као објекти индивидуалног ума.

Аутор моли да се схвате искључиво у том смислу.

Остале подударности су случајне.

Ставови аутора могу да се разликују од његове тачке гледишта.

I'm sentimental, if you know what I mean;
I love the country but I can't stand the scene.
And I'm neither left or right.
I'm just staying home tonight,
Getting lost in that hopeless little screen¹

Leonard Cohen

¹ Сентименталан сам, ако знате на шта мислим:

Волим државу, али не могу да поднесем оно што се збива.

И нисам ни леви ни десни.

Просто, вечерас остајем код куће,

Губећи се у том безнадежном малом екрану (енг.)

Све сличне напомене (преводи са енглеског) потичу из руског издања.

ГЕНЕРАЦИЈА ‘П’

Некада је у Русији заиста живела безбрижна млада генерација која се осмехнула лету, мору и сунцу – и одабрала пепси.

Сада је већ тешко установити зашто се то догодило. Вероватно се није радило само о изванредном укусу тог пића. Ни о кофеину, због којег клинци стално траже нову дозу, и који их од малена неповратно уводи у кокаински фарватер¹. Чак ни о баналној корупцији – желели бисмо да верујемо како је партијски бирократа, од којег је зависило закључивање уговора, просто заволео ту тамну течност пуну мехурића сваким делићем своје душе која је престала да верује у комунизам.

Разлог је највероватније лежао у чињеници да су идеолози СССР-а сматрали да постоји само једна истина. Зато генерација ‘П’ није у ствари имала никаквог избора, и деца совјетских седамдесетих изабрала су пепси, исто онако као што су њихови родитељи изабрали Брежњева.

Било како било, та деца су, лежећи лети на морској обали, дуго гледала ведри плави хоризонт, пила топлу пепси-колу пуњену у стаклене боце у граду Новоросијску, и маштала о томе како ће једног дана далеки и забрањени свет с оне стране мора ући у њихов живот.

Прошло је десет година, и тај свет је почео да улази – у почетку опрезно и с љубазним смешком, а затим све сигурније и смелије. Једна од његових визиткарти постао

¹ Пловидбени пут (хол.) – најдубљи и најбезбеднији део водног пута. *Прев.*

је спот који рекламира пепси-колу – спот који је, како су уочили многи аналитичари, постао преломна тачка у развоју читаве светске културе. У њему су поредили два мајмуна. Један од њих је пио *обичну колу*, и могао да обавља неке једноставне логичке радње са коцкама и палицама. Други је пио пепси-колу. Весело фућкајући возио се у џипу према мору, окружен девојкама, којима се очигледно фућкало на женску равноправност (при блиском контакту с мајмунима најбоље је једноставно не размишљати о таквим стварима, јер ће равноправност и неравноправност бити подједнако тешке за душу).

Ако мало боље размислимо, већ се тада могло наслутити да није ствар у пепси-коли, већ у новцу с којим је она била директно повезана. На тај закључак наводили су, прво, класична фројдовска асоцијација, повезана с бојом производа; друго, логичан закључак – испијање пепси-коле омогућава куповину скупих кола. Али ми нећемо детаљно да анализирамо овај спот (иако бисмо можда баш у њему нашли објашњење зашто такозвани шездесеташи упорно називају генерацију ‘П’ говнопијама). За нас је важно само то да је дефинитиван симбол генерације ‘П’ постао мајмун у џипу.

Спознаја о томе како момци из рекламних агенција на Медисон авенији замишљају свој аудиторијум, такозвану *target group*¹, била је помало увредљива. Али нисмо могли а да се не изненадимо њиховом дубоком познавању живота. Баш је овај спот великом броју мајмуна који су се смрзавали у Русији дао до знања да је дошло време да се пребаце у џипове и приступе кћерима човечјим.

Глупо је тражити у томе трагове антируске завере. Антируска завера неоспорно постоји – али проблем је што

¹ Циљна група (енг.).

у њој учествује читаво одрасло становништво Русије. Тако да пепси-кола с тим нема никакве везе. Оно што се десило било је део светског процеса који је оставио трага у многим књигама (довољно је да се сетимо *Ишчекивања мајмуна* Андреја Битова, или *Бразавилске плаже* Вилијама Бојда). Овај процес није заобишао ни Америку, мада се тамо све десило сасвим друкчије – кока-кола је потпуно, дефинитивно и неповратно избацила пепси-колу са црвено обојеног поља, што је за мислећег човека једнако победи код Ватерлоа. То је имало везе с деловањем религиозне деснице, која је веома јака у Сједињеним Државама. Она не признаје еволуцију; кока-кола се боље уклапа у њихову слику света, зато што мајмун који је пије и даље остаје мајмун. Али већ дуго говоримо о мајмунима – а у ствари смо хтели да се позабавимо човеком.

Вавилен Татарски родио се много пре ове историјске победе црвеног над црвеним. Зато је он аутоматски припадао генерацији 'П', иако дуго није имао појма о томе. Да су му оних давних година рекли да ће кад одрасте постати копирајтер, он би вероватно у чуду испустио флашу пепси-коле право на врели шљунак пионирске плаже. Тих давних година било је пожељно да деца жуде за сјајним шлемом ватрогасца или белим лекарским мантилом. Чак и мирољубива реч *дизајнер* изгледала је као сумњиви неологизам који је ушао у велики руски језик преко лингвистичке квоте, пре првог озбиљног заоштравања међународних односа.

Међутим, у то време је у језику и животу уопште било веома много сумњивих и чудних ствари. Узмимо рецимо само име *Вавилен* којим је Татарског наградио отац, у чијој су души били сједињени вера у комунизам и идеали шездесеташа. Оно је било акроним од речи *Василиј Аксјонов* и *Владимир Иљич Лењин*. Отац Татарског очигледно

је лако могао да замисли исправног Лењиновог следбеника, како над слободном аксјоновском страницом закључује да марксизам у основи заступа слободну љубав, или естети лудог за џезом, којег ће нека отежнута соло деоница довести до изненадне свести о победи комунизма. Али није такав био само отац Татарског – таква је била читава совјетска генерација педесетих и шездесетих, која је подарила свету аматерско певање и свршила избацивши у црну празнину космоса први сателит – четворорепи сперматозоид будућности која на крају није ни наступила.

Татарски се јако стидео свог имена, и кад год је било могуће представљао се као Вова. Онда је почео да лаже другове како му је отац дао то име јер се интересовао за источњачку мистику, и мислио у ствари на древни Вавилон, чију тајну доктрину он, Вавилен, треба да наследи. А легуру Аксјонова и Лењина отац је направио зато што је био следбеник манихејизма и натурфилософије, и сматрао се обавезним да успостави равнотежу између начела светлости и таме. Упркос овом сјајном објашњењу, Татарски је у седамнаестој са задовољством изгубио своју прву личну исправу, а другу је добио већ као Владимир.

После тога је његов живот текао сасвим обично. Уписао се на факултет техничких наука – не зато што је волео технику (његова струка биле су некакве електричне пећи за топљење руда), него зато што није хтео да иде у војску. Међутим, у двадесет првој десило му се нешто што је решило његову даљу судбину.

Лети, на селу, прочитао је малу књигу Бориса Пастернака. Стихови према којима раније није осећао никакву наклоност толико су га потресли да неколико наредних недеља није могао да размишља ни о чему другом, а затим је и сам почео да их пише. Заувек је упамтио зарђалу шасију аутобуса који је стајао укосо заривен у земљу на ободу подмосковске шуме. Поред те шасије на ум му је пао

први стих у животу – *сардине облака плове на југ* (касније му се чинило да та песма мирише на рибу). Укратко, случај је био потпуно типичан и типично се завршио – Татарски се уписао на филолошки факултет. Истина, на групи за поезију није прошао – морао је да се задовољи преводом са језика народа СССР. Татарски је своју будућност замишљао отприлике овако: преко дана – празна слушаоница на филолошком, упоредан превод са узбекистанског или киргиског, који треба уримовати до одређеног рока, а увече – рад за вечност.

Затим се неприметно десило нешто што ће бити од суштинске важности за његову будућност. СССР, који су почели да обнављају и побољшавају отприлике онда кад је Татарски решио да промени занимање, толико се побољшао да је престао да постоји (ако је држава способна да достигне нирвану, ово је био баш тај случај). Зато се није више могло говорити ни о каквом преводу са језика народа СССР. Био је то ударац, али Татарски га је добро поднео. Остао је рад за вечност, и то је било довољно.

Али и ту се десила непредвиђена ствар. И с вечношћу, којој је Татарски одлучио да посвети свој рад и своје дане, такође је почело нешто да се дешава. То Татарски никако није могао да схвати. Та вечност је – а тако је, у сваком случају, увек мислио – била нешто поуздано, неуништиво, и нимало зависно од краткотрајних земаљских деоба. Ако је, рецимо, мала Пастернакова збирка, која је променила његов живот, већ доспела у ту вечност, није било силе која би одатле могла да је избаци.

Показало се да није баш тако. Показало се да је вечност постојала само док је Татарски у њу искрено веровао, и да ње у суштини није било нигде изван граница те вере. Да би се искрено веровало у вечност требало је да ту веру деле и други – зато што се вера која се ни са ким не дели назива шизофренија. А с другима – укључујући и оне који

су учили Татарског да се равна према вечности – почело је да се дешава нешто чудно.

Није да су они променили своје раније погледе, не. Сам простор куда су били усмерени ранији погледи (поглед је увек некуд усмерен) почео је да се смањује и нестаје, док од њега није остала само микроскопска мрља на ветробранском стаклу ума. Унаоколо су почели да промичу потпуно другачији пејзажи.

Татарски је покушао да се бори, правећи се да се ништа у ствари не дешава. У почетку је успевао у томе. У блиском контакту с другим људима, који су се такође правили да се ништа не дешава, неко време је у то и могло да се верује. Крај је наступио неочекивано.

Једном се, за време шетње, Татарски зауставио поред продавнице обуће која је била затворена због паузе за ручак. Иза њеног излога лебдела је у летњој спарини љупка дебела продавачица, коју је Татарски у себи због нечег одмах крстио Мањка, а посред гомиле разнобојних турских лажњака стајао је пар ципела несумњиво домаће производње.

Татарског је пресекао осећај моменталног препознавања. Биле су то салонке високих потпетица, направљене од добре коже. Жуто-риђе боје, проштепане светлоплавим концем и украшене великим златним копчама у облику харфи, оне нису биле просто неукусне или ружне. Оне су очигледно биле отелотворење онога што је један припити професор совјетске књижевности са филолошког називао „наш гештalt“, и то је било тако јадно, смешно и дирљиво (нарочито копче-харфе), да су Татарском на очи наврле сузе. Ципеле су биле покривене дебелим слојем прашине – оне очигледно нису биле потребне епохи.

Татарски је знао да ни он није потребан епохи, али је успео да се привикне на то сазнање, и чак је у њему налазио некакво горко уживање. То сазнање је за себе деши-

фровао речима Марине Цветајеве: *Разбацане по праху продавница (где их нико никад није хтео!) Песме моје, као стара винца, дочекаће своје славе део.* Ако је у том осећају и било нечег понижавајућег, то се није односило на њега, већ пре на свет који га окружује. Али скаменивши се пред излогом, наједном је схватио да он не скупља прашину испод овог неба као посуда са драгоценим вином, него баш као ципеле са копчама-харфама. Осим тога, схватио је још нешто: вечност у коју је некада веровао могла је да постоји само на државним донацијама – или, што изађе на исто, као нешто што је држава забранила. Штавише, она је могла да постоји само као полусвесна успомена некакве Мањке из продавнице обуће. А њој су, исто као и њему, ту сумњиву вечност просто уливали у главу, у истом пакету са познавањем природе и неорганском хемијом. Вечност је била произвољна – рецимо, да није Стаљин убио Троцког, него обрнуто, у њој би живела сасвим другачија лица. Али то чак није ни било важно, зато што је Татарски јасно схватао: у сваком случају Мањку за вечност једноставно није брига, и кад она дефинитивно престане да верује у њу, никакве вечности више неће бити, јер где она може да буде? Или, како је записао у своју свеску кад је дошао кући: „Када нестаје субјекат вечности, тада нестају и сви њени објекти – једини субјекат вечности је онај ко је се бар понекад сети“.

Песме више није писао: после пропасти совјетске власти оне су изгубиле смисао и вредност. Последњи стихови који су настали одмах након тог догађаја, били су инспирисани песмом групе ДДТ (*Шта то беше јесен – то је лишће. . .*) и алузијама на касног Достојевског. Песма се завршавала овако:

Шта то беше вечност – то је бања,
вечност – то је бања с пауцима

али ако бању
заборави Мања
Шта ће бити с Државом и свима?¹

¹ Стихови су инспирисани песмом „Шта то беше јесен“ руске рок групе ДДТ, аутор текста Јуриј Шевчук. Уместо „јесен – то је небо“ овде је „вечност – то је бања“. Бања с пауцима (рус. *банька* – у дословном преводу – (јавно) купатило или сауна) је синтагма која овде потиче од Достојевског, где Свидригајлов у роману „Злочин и казна“ на једном месту каже да „пакао није котао с ђаволима, већ купатило с пауцима“. У преводу је због метра и риме употребљена именица „бања“, која има другачије значење од оригинала, али је с њим повезује изведени разговорно-жаргонски израз „бањати се“, у значењу „купати се“. *Прев.*

ДРАФТ ПОДИЈУМ

Чим је вечност нестала, Татарски се нашао у садашњости. Показало се да он апсолутно ништа не зна о свету који је успео да никне око њега у последњих неколико година.

Тај свет је био јако чудан. Споља гледано није се много променио – можда је само на улицама било више просјака, а све унаоколо – куће, дрвеће, клупе на улицама, одједном је некако остарило и оронulo. Не би се могло рећи ни да се свет променио у својој суштини, зато што он сада није ни имао никакву суштину. Свуда је владала застрашујућа неодређеност. Упркос томе, улицама су јуриле колоне мерцедеса и тојота у којима су седели грмаљи, апсолутно сигурни у себе и оно што се дешава, и чак је постојала, ако је веровати новинама, некаква спољна политика.

На телевизији су у међувремену приказивали исте оне њушке од којих је свима било мука последњих двадесет година. Они су сада говорили дословно све оно за шта су некад затварали друге, само су били много храбрији, тврђи и радикалнији. Татарски је често замишљао Немачку четрдесет шесте године, где доктор Гебелс хистерично урла преко радија о провалији у коју је фашизам увукао нацију, бивши командант Освјенћина председава комисијом за хапшење нацистичких преступника, генерали СС једноставно и разумљиво говоре о либералним вредностима, а друштвањце предводи гаулајтер Источне Пруске који се напакон освестио. Татарски је, наравно, мрзео совјетску власт у већини њених облика, али ипак није схватао – да ли је вредело мењати империју зла за бана-републику зла, која банане увози из Финске.

Уосталом, Татарски никада није био велики моралиста, и зато га није толико занимала процена оног што се дешава, колико проблем преживљавања. Није имао никаквих веза које би могле да му помогну, па је зато приступио решавању проблема на најједноставнији начин – запослио се као продавац у киоску недалеко од куће.

Посао је био једноставан али стресан. У киоску је било мрачно и хладно као у тенку; са светом га је спајало мајушно прозорче, кроз које се једва могла протурити флаша шампањца. Од потенцијалних непријатности Татарског је штитила гвоздена решетка, грубо заварена за зидове. Увече је предавао пазар старом Чечену, који је носио масиван златни прстен; понекад је чак успевао да заради и нешто преко плате. С времена на време киоску су прилазили криминалци-почетници, и промуклим гласом тражили рекет. Татарски их је уморно упућивао на Хусеина. Хусеин је био мршав онизак момак, очију вечито зацакљених од опијата: обично је лежао на мадрацу у полупразној приколици која је стајала на крају низа киоска, и слушао суфи музику. Осим мадраца у приколици су били сто и гвоздени сеф са много новца, као и набуђени модел калашњиков са бацачем граната.

Док је радио у киоску (трајало је то нешто мање од годину дана), Татарски је стекао две нове особине. Прва је била цинизам, бескрајан као поглед са Останкинског телевизијског торња. Друга особина била је невероватна и тешко објашњива. Довољно је било да Татарски овлаш погледа у руке купца, и одмах му је било јасно може ли да му наплати више и колико, може ли да буде груб или не, постоји ли могућност да му увале лажну новчаницу, и може ли он сам да врати исту такву као кусур. Ту није било никаквог јасног система. Понекад се у прозорчету појављивала песница налик длакавој дињи, али је било јасно да је његовог власника могуће послати у свих шест праваца. А

понекад се срце Татарског забринуто ледило при погледу на уски женски длан лакираних ноктију.

Једном су Татарском тражили кутију „Davidoffa“. Рука која је ставила на тезгу изгужвану новчаницу од сто хиљада није била посебно занимљива. Тартарски је приметио лагано, сасвим незнатно дрхтање прстију, погледао брижљиво истурпијане нокте, и схватио да је муштерија на стимулансима. То је могао да буде, рецимо, криминалац средње класе или бизнисмен – или, као што је најчешће бивало, нешто између.

– Који давидоф? Обичан или лајт? – упитао је Татарски.

– Лајт – одговорио је купац, сагнуо се и провирио кроз прозорче.

Татарски се тргнуо – пред њим је стајао његов колега са филолошког, Сергеј Морковин. Некада је био најистакнутији лик на групи, и страшно је подсећао на Мајаковског – носио је жуту блузу и писао запањујуће стихове („Мој стих, оштар као секира. . . “ или „О, Лица Крика! О, Мата Хари!“). Скоро да се није променио, само се у коси појавио уредан раздељак, а у раздељку – неколико седих власи.

– Вова? – изненађено је рекао Морковин. – Шта радиш овде?

Татарски није знао шта да одговори.

– Јасно – рекао је Морковин. – Ајде, идемо дођавола одавде.

После краћег наговарања Татарски је закључао киоск и бојажљиво се осврћући према Хусеиновој приколици, кренуо за Морковином ка његовим колима. Пошли су у скуп кинески ресторан „Месечев храм“, вечерали, много попили, и Морковин је испричао чиме се у последње време бави. А бавио се рекламом.

– Вова – говорио је, хватајући Татарског за руку и севајући очима – сада је посебно време. Таквог никад раније није било, и никада га више неће бити. Грозница као на

Клондајку. За две године све ће већ бити разграбљено. Али сада постоји реална могућност да уђеш у тај систем право са улице. Шта ти је, у Њујорку уложи пола живота само у то да ручају са правим људима, а код нас. . .

Много од оног што је Морковин говорио Татарски уопште није разумео. Једино што је јасно схватио из разговора била је шема функционисања бизниса у ери првобитне акумулације, и њена веза са рекламом.

– Генерално – говорио је Морковин – дешава се отприлике следеће. Човек узме кредит. За тај новац изнајмљује офис, купује џип чироки и осам картона смирнофа. Кад смирноф нестане, испостави се да је џип слупан, офис исповраћан, а кредит треба да се врати. Онда узима други кредит – трипут већи од првог. Њиме се отплаћује први кредит, купује се џип гранд чироки и шеснаест картона абсолюта. Кад абсолют. . .

– Разумео сам – прекинуо га је Татарски. – И шта на крају?

– Две варијанте. Ако је банка којој је човек дужан криминална, њега у неком тренутку убију. Пошто других банака код нас нема, обично тако и бива. Ако је човек, напротив, и сâм криминалац, онда последњи кредит пребацује на Државну банку, а човек проглашава сопствени банкрот. У офис му долазе судски извршиоци, пописују празне флаше и избљуван факс, а он после неког времена почиње све испочетка. Истина, Државна банка сада има своје криминалце, тако да је ситуација мало компликованија, али генерално слика остаје иста.

– Аха – замишљено је рекао Татарски. – Али нисам разумео какве то има везе с рекламом.

– Е, ту и почиње оно најважније. Кад је попијена отприлике половина смирнофа или абсолюта, кад је џип је још у возном стању, а смрт делује далеко и апстрактно, у глави човека који је све то закувао долази до посебне хе-